

שמחת תורה – להשתדל להגיע לשלמות

[הרב משה צוריאלי]

חג שמיני-עצרת שאנו חוגגים היום, שונה משאר חגי-ישראל. גם בתורה שבכתב וגם בגמרא ומדרשים, (חוץ מענייני הקרבת הקרבנות) לא הוזכר מה הוא יחודו של היום הזה, ומה הן המצוות המוטלות עלינו לעשות בו בכל דור ודור.

רק **בכתבי זוהר** (שהתגלו לפני כמה מאות שנים, ורוב עם ישראל לא ידע כלל על ההדרכות שבספר) כתוב: "ומאי (שמיני) עצרת?... ונוהגין למעבד ישראל עמה חדוה ואתקריאת 'שמחת תורה' ומעטרין לספרי- תורה בכתר דיליה". (זוהר ג'רנו:). כלל לא מוזכר שם לעשות "הקפות" סביב לספר תורה, וכל שכן לא הוזכרו ריקודים ושירה. (וכבר כתבתי על הבעייתיות שבדבר, ב"אוצרות הגר"א", עמ' 234-235) המנהגים הללו **אינם מוזכרים** לא ברמב"ם וראשונים ולא בשו"ע.

רק **רמ"א** מציין וזו לשונו: "וקורין יום-טוב אחרון 'שמחת תורה' לפי ששמחין בו בסעודת מצוה לְגַמְרָהּ של תורה, (=כי מסיימים אז את הקריאות השבועיות בקריאת "וואת הברכה") וקוראים לאחרים לעשות משתה. ועוד נוהגין במדינות אלו (=משמע שבני עדות המזרח לא נהגו כך) להוציא בשמחת-תורה ערבית ושחרית כל ספרי תורה שבהיכל ואומרים זמירות ותשבחות, וכל מקום לפי מנהגו. ועוד נהגו להקיף עם ספרי-התורה הבימה שבבית הכנסת, כמו שמקיפים עם הלולב, הכל משום שמחה. ונהגו עוד להרבות הקרואים לספר תורה....". (שו"ע או"ח סי' תרס"ט)

מספר ההקפות – מדויק!

- א. **"משנה ברורה"** שם (סי"ק י') מציין: "יש מקיפין 3 פעמים ויש 7 פעמים כמו בהושענא רבה, וכל מקום לפי מנהגו". משמע מדבריו שהמספר של ההקפות הוא מוגבל ביותר, ולא כנהוג בא"י בזמננו שמקיפים מאות פעמים עד שחדלו לספור, והדבר מתארך לשעות מרובות מאד עד שכמה הם הממשיכים לרקוד עד קרוב לשקיעת החמה.
- ב. מפורסם שהמשגיח של פוניביז', הגאון ר' **יחזקאל לוינשטיין** זצ"ל התנגד מאד להארכת ההקפות והריקודים כל היום. הוא טען שהוא לא ראה את המנהג הזה בישיבות ליטא, ויש בו משום ביטול תורה.
- ג. וכן יש אסמכתא לצמצום ההקפות מדברי **הגר"א** "מעשה רב" (קטע רל"ג) שהקפיד להגביל ההקפות לשבע פעמים בלבד ולחזור ללימודו.
- ד. ועובדה היא שבישיבת המקובלים **"בית אל"** (בירושלים) היו נוהגים להקיף אך ורק שבע פעמים (מחמת שבע ספירות) ותו לא. ("דברי שלום" של ר' רפאל שרעבי, נכד הרש"ש).

[הערה. כאשר יצר הרע רוצה לבטל בן-תורה מלימוד תורתו, איננו בא לפתותו ע"י עשיית עבירה ח"ו, כי מי ישמע לו? **אלא** הוא בא בהצעת איזה מנהג טוב שבעצם אין האדם מחויב בו, וע"י ניצוץ הטוב שבמנהג, הוא מפסיד ממנו המצוה הגדולה ביותר!]

נחזור לדברי רמ"א הנ"ל שעיקרו של יום זה הוא "סיום מסכת". שורש הדבר הוא ממה שלמדנו על שלמה המלך שעשה סעודה לגומרה של תורה (שהש"ר א/ט) כן כתב רמ"א (שו"ע יו"ד רמ"ו סעיף כ"ו). המשתה שקובעים הוא בגלל – **שמחת הנפש** על ההשגות שמשיגים בלימוד. ודאי כי עיקר השמחה באה מתוך ההתבוננות כדכתיב "נתת שמחה **בלבי**", (תהלים ד, ח) ויש להזהר שהשמחה לא תהיה רק פעולה חיצונית של מחיאת כפים או שיר בפה בלבד.

ידוע שחז"ל גזרו שאין לרקוד או למחות כפיים בשבת וחגים. (כן נפסק בשו"ע או"ח שלט"ג, אמנם חלק מהפוסקים מקילים בזמן הזה, **אבל** דעת **הגר"א** ("ספרי הגר"א", מעלות הסולם, דף טו:). וכן דעת ר' **יוסף חיים** מבבל (שו"ת שבסוף "אמרי בינה" סי' ג') וכן **ב"בן איש חי"** (ש"א תשא, אות טז, ש"ב וירא, אות י') דבדברי חז"ל יש תמיד טעמים נוספים ע"פ סוד. אותו טעם שבגמרא היה טעם פשטיי – כדי להסתיר את הטעם האמתי.

כן בענייננו מצאנו דבר מפתיע בדברי "אבני נזר" (כפי שהביא בנו אדמו"ר סוכצ'וב, בספרו "שם משואל", על פורים, דף קפז): **"דשמחת יו"ט הוא רגש דבקות בה' והיא שמחה פנימית... וטעמא דאין מרקדין ביו"ט משום דריקוד הוא בחיצוניות, ושמחת יו"ט היא בפנימיות"** עכ"ל. הרי לנו מכאן שחז"ל דוקא רצו למנוע מאתנו את התופעות החיצוניות, בכדי לגרום לנו הפנמה, לעורר אותנו למחשבות לבב. ואדרבה, ההשתקעות בחיצוניות מסיטה אותנו מהמטרה העיקרית!

לכן אם כנים אנחנו, מן הראוי להתבונן בתשומת-לב משום מה אנו שמחים, בין בתורה שבעל-פה ובין בתורה שבכתב. וזו היא השמחה האמתית, כמאמר חז"ל "אם בא יצרך להשחיקך, שפחהו בדברי תורה". (מדרש בראשית רבה, כ"ו; עוד עיין במדרש תהלים פ"א). ומפורש אמרו "והיו הדברים שמחים כנתינתם מסיני" (ירושלמי חגיגה ב/א).

ולכן עלינו להתבונן מהו גודל הענין בין בתורה שבעל פה ובין בתורה שבכתב. יש לנו בזה לכל הפחות **3 סיבות:**

ראשית – דקדוק הדין.

האוהב את הקב"ה רוצה להיות נאמן לדברו. ודאי שבלי ידיעת הפרטים מה מותר לו ומה אסור לו, לא יוכל האדם להיות מדקדק בקיום המצוות. וכן אם האדם לא ידע טעמי ההלכות ונימוקיהם, לא ידע כיצד להקיש דבר לדבר, כיצד לדמות דבר לדבר, כדברי **"משנה ברורה"** בהקדמתו לח"א מספרו. ולכן כמה טוב לו לאדם ללמוד את **כל הגמרא**, כדי להבין כל דבר ודבר משום מה נאסר, ובאלו תנאים נאסר, ומה הם פרטי סעיפי ההלכות. ואם אמנם בחכמות-תבל והטכנולוגיה יש גם כן לימוד ארוך ומסועף, אבל שם זהו בבחינת אדם המכוון מכונה העולה עשרות אלפי שקלים, הכל כדי ליצור מחטי-תפירה! כלומר, ההשקעה היא גדולה מאד, אבל התוצאה היא מזערית וקלת-ערך של נכסי עולם הזה, עולם החולף. מה שאין כן בחקר של מצוות התורה, אנו מביטים בגדולתו של מי שצוה אותנו בהם, וע"י זה חשוב ביותר הדקדוק בכל פרט ופרט מצויו, שמא ח"ו באי-דיוק באחד מהם הפסדנו את כל המצוה והתועלת, כמו אותו אדם המניח תפילין, ואינם מונחים על מקומם הראוי אלא בולטים על המצח, אמר ה"משנה ברורה" (אור"ח כז ס"ק לג) שהרי הם, **כמונחים בתיק התפילין עדיין!**

שנית, הטורח בהבנת התורה אפילו בדינים **שלא שייכים אלינו** (כמו נזק השור והחמור) - הרי באותו הזמן האדם עוסק בידעת מה הוא רצון הבורא ית'.

- וכך כותב הגר"ח **ולוז'ין**: "ויכוין להתדבק בלימודו בתורה בו בהקב"ה, היינו להתדבק בכל כוחותיו לדבר ה' זו הלכה, ובוה הוא דבוק בו ית' ממש כביכול. כי הוא ורצונו חד כמ"ש בזהר, וכל דין והלכה מתורה הקדושה הוא רצונו ית', שכן גזרה רצונו שיהא הדין כך, הדין כשר או פסול טמא וטהור אסור ומותר חייב וזכאי. וגם אם הוא עסוק בדברי אגדה שאין בהם נפקותא לשום דין, גם כן הוא דבוק בדיבורו של הקב"ה" (נפש החיים", ד"ו ע"ש ראייתו).
- וכן כתב גם כן ספר **"תניא"** (פרק כ"ג) "כי רצון העליון הוא הוא דבר-ההלכה עצמה שמהרהר ומדבר בה וכן כל צרופי אותיות תנ"ך".
- וכן כתב **רמ"ק** (י"אור יקר", כ"ד י"ג, דף רכה). כלומר, בעת הלימוד ישנה הזדהות מסוימת בין רצון האדם לרצון בוראו.
- וכך כתב גם כן **מהר"ל**: "וכאשר ישיג הידיעה במשפט (טומאת) תנור וכיריים, הוא יקנה הצלחה נצחית... כי הידיעה במשפטי האדם הוא הידיעה בגזירותיו ית' אשר אין זה מתייחס אל האדם (כשלעצמו) כי אם אל המלך ה' אשר גזר גזירה זאת, כמלך הגוזר מצד מלכותו, וזהו מעלת הידיעה במצוות" ("תפארת ישראל", פ"יא). ולכן, אפילו אם האדם חוקר לדעת בהלכות הסנהדרין, בדיני המלך או דיני בית המקדש, באותו הזמן האדם חוקר במשפטיו של מלכו של עולם ומבקש לברר מה רצונו, ובוה האדם מתעלה להדביק רצונו בהקב"ה.

ויש בזה עוד **ענין שלישי** המוטל על כל בן-תורה לתת תשומת לבו.

בהקדמה לספר **צל"ח** (= ציון לנפש חיה") על מסכת ברכות (שכתב ע"י מחבר שו"ת נודע ביהודה) סיפר סיפור שיש בו משל נמרץ. **מעשה** ואניה אחת טבעה, אבל כמה אנשים מתוכה וביניהם ילד אחד ניצולו והגיעו לאיזה אי שבסביבה. שם המתינו עד תעבור עוד איזו אניה, ויקראו אל נוסעיה להציל אותם מהאי ולהביא אותם אל היבשת. עד שהם ממתניים שם שבועות וחדשים, התחיל אחד מהגברים שם ללמד להילד ההוא צורת אותיות הכתיבה. לעג לו אחד מחבריו, וכי מה תועלת בדבר, והרי אין להם שם לא ספר ולא עתון, שהילד ישתמש עבור כך בהכרת האותיות. ענה לו המלמד, אני מצפה שעוד נצא מכאן ונגיע לעיר. שם הילד ימצא ספרים. אחסוך לו את זמן הלמידה, כדי שתיכף בבואו לשם יוכל להתחיל בלימודיו בספרים. עד כאן המשל. **הנמשל הוא** שכל תורתנו שאנו לומדים כאן בעולם הזה היא רק בבחינת לימוד האלף-בית. אנו רק בשלב ההתחלתי ביותר. אין אנו יודעים לחבר מכתב לא תיבות, וכל שכן לא משפטים, ועוד כל שכן לא יודעים להרכיב מכתב קטעים. אנו רק מתכוונים להבין יותר כאשר נגיע למתיבתא דרקייע. וכך מפורש בתנחומא. (סוף פ' תבוא).

ועוד אמרו "כל התורה שאתה למד בעולם הזה, הבל הוא לפני תורה שבעולם הבא". (מדרש קוה"ר ב'). ביאור הענין הוא שהתורה המונחת לפנינו היא כמו קרחון, חלק מועט ביותר ניכר לעינינו, ומרביתו מכוסה מעינינו. כך כל דין ודין שבה, וכל אגדתא שבה, וכל פרט המוזכר בה איננו אלא לבוש חיצוני לידיעה גדולה ועצומה.

וכך כתב **מהר"ל**: "התורה, עם שהאדם מתעסק בדברים שהם גשמיים והם המצוות, יגיע ע"י זה אל המעלה העליונה שהיא פנימיות התורה, ודבק בשם הזה הם סודות התורה. ולפיכך העוסק בתורה, העסק הזה הוא בדברים גדולים. כי אין לך לומר כי כאשר יעסוק בדברים הגשמיים כמו נזק שור ובור וכיו"ב שאין לו עסק בדברים הפנימיים... אלא יש לו דבקות בפנימיות התורה ומגיע עד העולם העליון" (יתפארת ישראל, פ"ג).

דוגמאות נהדרות לכך מצויות ב"שער מאמרי חז"ל" של **האריז"ל**, וכן בביאורו של **הגר"א** לברכות, וכן בספרי "עשרה מאמרות" ו"שברי לוחות" **לרמ"ע מפאנו**, ועוד. כן מצאנו **שרמח"ל** כותב במאמרו לפירוש האגדות. ("ילקוט ידיעת האמת", ח"א דף רמ"ד). וזה ידוע ומפורסם שכל דברי התרופות שיש בגמרא הרי הם משל וצופן לסודות התורה. (**מהר"ל**, "באר הגולה", דף ק"יו) וכך הוא גם בכל דבר שבגמרא. כל זה נאמר במשפט אחד קצר: "ורבנן דמתניתין ואמוראין, כל תלמודא דלהון על רזין דאורייתא סדרו ליה" (זהר גרמז: (וכמובן, שצריכים לקיים כל פרט גם על פי נגלה, כפי שנפסקו בראשונים ואחרונים).

מהיסודות הנ"ל שגילו לנו גדולי עולם, חייב להתעורר אצל כל בן תורה חשק נמרץ שיגיע במשך הזמן יותר ויותר לזכות ללמוד אפילו במקצת **מן סתרי התורה**. אמנם האדם צריכים להקדים ולמלאות כרסו ש"ס ופוסקים (כמבואר ב**רימב"ם**, הל' דעות, סוף פ"ד) אבל כבר עכשיו האדם צריך לעורר את התשוקה שיגיע במשך הזמן לדרגה זו. ודלא כחלק מן הלומדים הדוחים לימוד זה ל"גלגול הבא". וכבר העיר **"חתם סופר"** בשנינותו "מי שכופר בנגלה על הנסתר, כופר בנסתר על הנגלה" (יחוט המשולש החדש", דף קכט). כלומר, סימן שלילי הוא שהאדם מכחיש חשיבותו של לימוד זה. **הגר"א** עורר על כך רבות ("אבן שלמה", פ"ח ס"ק כא, כז).

כל הדברים האמורים לעיל הינם תקפים ביתר עוצמה כאשר לומדים תורה שבכתב.

הרי כל חכמות העולם, וכל מעשי האדם, גנוזים בה. ("דלית לך מלה זעירא דלא תשכח לה באורייתא" (זהר גרמז). כאשר האדם גורס במהירות אפילו שמותיהם של צאצאי ישמעאל (בראשית כח/ יב-יח) או **עֶשָׂו** (בראשית לו/ ט-ג), ח"ו אם תעלה בדעתו דבר-איוולת שהם דברים של מה בכך. והרי אם אפילו ב' אותיות שבפרשיות ההן נוגעות זו בזו, או אם כתב בכתב מלא במקום חסר, או חסר במקום מלא, הרי כל הספר ההוא נפסל!

לפי חומר הנושא היה אפשר להאריך ולהסביר עוד,
אבל "תפסת מרובה – לא תפסת; תפסת מועט – תפסת!". (ר"ה ד:)

היה ראוי שביום כזה נבחרי הישיבה יכינו דרשות ודברי-תורה להאמר ברבים, כדי להראות נפלאות שבתורה. אולי האחד יכין לו מראש להראות איך בכל אחת מן נ"ג פרשיות התורה יש בה דוגמא של גמילות חסדים. תלמיד אחר יכין מערכת להראות יסודות האמונה. והשלישי יכין לו מהתורה ללמדנו על ערך רם של מוסר ומדות. חומר למחשבה הוא חומר לנשמה. וכאשר האדם משתלם בשלימות, אז באה לו השמחה האמתית.

ההדרכה היקרה הנ"ל נמסרה לנו מפי חז"ל.

על השאלה "בשעה שבני ישראל אוכלים ושותים, במה יתעסקו" ענתה התורה: "אם בעלי מקרא הם, יעסקו בתורה ובנביאים ובכתובים. אם בעלי משנה הם, יעסקו במשנה, בהלכות ובהגדות. ואם בעלי תלמוד הם, יעסקו בהלכות פסח בפסח, בהלכות עצרת בעצרת, בהלכות חג בחג", (סנהדרין קא.). כלומר, חז"ל חנכו אותנו בזאת מה תפקידנו ביום כזה. הבה ונהיה ראויים לכך.

אדם שאיננו לומד תורה כראוי, המזניח שיעורים בשאר ימות השנה, הא כיצד ישא ספר תורה בחיקו ויפזז ויכרכר כאשר אין התורה שמחה בו, כי השפיל את כבודה? על זה אמרו חז"ל "אוי להם לבריות מעלבונה של תורה". (אבות, ו') ושאל נכד הגר"א, וכי מי בכלל המעליב בביטויים פוגעים את התורה? והרי אף אחד לא מלכלך לשונו? והוא משיב, כאשר התורה מונחת בקרן זוית ואין עוסקים בה, ואין האדם מרכז שעות לכך לדלות ממנה פנינים, ואינו מפנה עיונו לכך, יש בזאת עלבון גדול. כי לפי רום ערך התורה היו צריכים כולם לרוץ רק אחרי השגתה. בהזנחה זאת, יש עלבון לפי רום תפארתה. הרוקד עם התורה צריך לקבל על עצמו "קבלות", כמה קביעות הוא יקבע לעצמו לעסוק בה, כדי להיות ראוי להחזיק אותה בזרועותיו. פשוט הדבר שלא די בקריאת "שנים מקרא ואחד תרגום" בלבד. וכן בלימוד תורה שבעל פה, לא די במה שהאדם לומד סדרי נזיקין ונשים כפי סדרי הישיבות אלא עליו ללמוד מן מסכת ברכות ועד עוקצין. "המסתפק במועט" עוד לא הגיע אפילו לשלב הראשוני.

[תוספת התלמיד: עיין בסידור כנסת הגדולה חלק ב' אות פ"ו, להרה"ג יוסף צובירי זצוק"ל, על אופן שמחת תורה בק"ק תימן]